Kenelle: Lakivaliokunnalle

Viite: Lakivaliokunnan lausuntopyyntö HE32/2016vp

25.4.2016

Asia: Suomen Pakolaisapu ry:n lausunto lakivaliokunnalle – Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Yleisiä huomioita oikeusavusta

Kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten kohdalla oikeusturvan tarve on korostunut heidän haavoittuvan aseman vuoksi. Hallituksen lakiesitys heikentää merkittävästi turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa.

Pakolais- ja ihmisoikeusjärjestöt ovat niin lausuntokierroksella kuin lausunnoissaan eri valiokunnille nostaneet kattavasti esiin huolenaiheita nyt esitettävän lakimuutoksen seurauksista. Pakolaisapu allekirjoittaa esimerkiksi Pakolaisneuvonnan ja Amnestyn esittämän perusteellisen kritiikin ja huolet. Omassa lausunnossamme keskitymme kahteen keskeiseen kohtaan: turvapaikanhakijoiden oikeusturvaan ja oikeusavustajien pätevyysvaatimuksiin.

Vaikka on sekä yhteiskunnan että turvapaikanhakijan etu, että menettelyä nopeutetaan, emme voi kannattaa menettelyn tehostamista esitetyin keinoin. On niin ikään tärkeää, että avustajien kelpoisuusehtoja tarkennetaan, joskaan julkinen oikeusavustaja ei ole ainoa vaihtoehto laadukkaaseen ja tehokkaaseen oikeusapuun.

Suomen Pakolaisapu kiittää mahdollisuudesta lausua otsikossa mainitussa asiassa ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa.

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva

Suomen Pakolaisapu pitää huolestuttavana sitä, että kiireellisellä valmistelulla ja suppeilla perusteluilla tehdään esityksiä, jotka toteutuessaan heikentävät merkittävästi Suomesta kansainvälistä suojelua hakevien ihmisten oikeusturvaa.

Lakiesityksestä ei käy ilmi, että olisi kattavasti selvitetty, miten turvapaikanhakijoiden oikeusavun rajaaminen ja heikentäminen vaikuttavat näiden henkilöiden oikeusturvaan. Lain muutostarvetta ei myöskään ole perusteltu muulla kuin turvapaikanhakijoiden kasvaneella määrällä. Näkemyksemme mukaan tämä peruste ei ole riittävä näin suurten ja merkittävien muutosten tekemiselle erityisesti nyt, kun turvapaikanhakijoiden määrä on jälleen kääntynyt laskuun.

Suomen Pakolaisapu
Kaikukatu 3, 00530 Helsinki
www.pakolaisapu.fi
+358 9 696 2640

Lakiesityksessä ehdotetaan oikeusavun rajaamista turvapaikanhakijoille, joilla on ”erityisen painavia syitä” oikeusapuun. Pakolaisavun näkemyksen mukaan on käytännössä mahdotonta etukäteen määritellä, miten ja keitä hakijoista nämä erityisen painavat syyt koskevat. Yksilölliset taustat ja kokemukset selviävät vasta asiakassuhteen synnyttyä ja kehityttyä. Alkuvaiheen oikeusavun mahdollistaminen on tästä syystä välttämätöntä. ”Erityisen painavan syyn” määrittelyprosessi voi osaltaan lisätä byrokratiaa turvapaikkaprosessissa, vaikka esityksen tavoite on tehostaa prosessia.

Lakiesityksen perusteella Pakolaisapu näkee, että lakimuutoksella pyritään säästämään kustannuksia lopettamalla oikeusapu valtaosalta turvapaikanhakijoita hallintoprosessin aikana. Käytännössä oikeusavun rajaaminen kuitenkin todennäköisesti johtaa vaillinaisiin tietoihin pohjautuviin Maahanmuuttoviraston päätöksiin, jonka seurauksena hallinto-oikeuteen tehtäisiin entistä enemmän valituksia – vaikka tosiasiassa valitusajan lyhentäminen voi johtaa siihen, että valituksia ei ehditä tehdä, vaikka niille olisi turvapaikanhakijoiden oikeusturvan toteutumiseksi tarvetta. Valitusvaiheesta tulee lakimiehiä entistä enemmän työllistävä, kun pohjatyötä ei ole tehty Maahanmuuttoviraston päätöstä varten. Tämä luonnollisesti kasvattaa kustannuksia.

On tärkeää ja niin Suomen kuin turvapaikanhakijoiden etujen mukaista, että hakemuksen perusteet saadaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa mahdollisimman tarkasti selville, mikä edesauttaa Maahanmuuttoviraston päätöksentekoa ja vähentää turhia valituksia hallinto-oikeuteen.

Luonnoksessa suunniteltiin valitusajan lyhentämistä puoleen, 30:stä 14 vuorokauteen, joka tekisi valituksen jättämisestä hyvin vaikeaa, lähes mahdotonta. Lausuntokierroksen jälkeen lakiesitykseen muutettu 21 vuorokauden valitusaika ei asiaa merkittävästi muuta. Hakijan pitäisi ehtiä kolmessa viikossa löytää itselleen lakimies, jolle saa ajan sekä tulkin, minkä lisäksi lakimiehen pitäisi tutkia tapaus ja ehtiä laatia varsinainen valitus. Valitusajan lyhentämisen seurauksena on suurena vaarana, että moni kielteisen päätöksen saanut hakija jäisi ilman pätevää edustajaa myös valitusvaiheessa.

Avustajien pätevyysvaatimus

Pakolaisapu pitää periaatteessa myönteisenä asiana luonnoksessa mainittua pyrkimystä nostaa turvapaikanhakijoita avustavien lakimiesten pätevyysvaatimuksia.

Ministeriölle lähettämässämme lausunnossa korostimme huoltamme siitä, että esityksellä, jonka mukaan jatkossa turvapaikkatutkinnan ja -prosessin aikana oikeusapua saisi vain julkisilta oikeusavustajilta, olisi kuitenkin päinvastainen vaikutus. Muokatussa lakiesityksessä tekstimuoto on tulkinnanvarainen. Haluamme painottaa, että erityisesti Pakolaisneuvonnan kaltaisen, turvapaikanhakijoiden edustamiseen erikoistuneen toimijan osaaminen ja tehokkuus menetettäisiin – ja myös heikennettäisiin mahdollisesti ratkaisevasti järjestön toimintamahdollisuuksia. Sen sijaan yksittäisiin oikeusaputoimistoihin hajautettu avustaminen ei kerrytä osaamista ja sitä kautta toiminnan tehokkuutta. Pakolaisneuvonnan perustajajäsenenä Pakolaisapu on erittäin huolissaan seurauksista toiminnan jatkuvuudelle aikana, jolloin Pakolaisneuvonnan vuosikymmenten aikana kerättyä asiantuntemusta tarvitaan enemmän kuin koskaan.

Myös asiakohtaisten palkkioiden käyttöönotolla voi olla vakavia seurauksia turvapaikanhakijoiden oikeusturvalle. Vaarana on, että avustajat tarttuvat vain helppoihin tapauksiin, joista on tiedossa kohtuullinen tuntikorvaus, ja vaativaa apua tarvitsevien turvapaikanhakijoiden tapaukset hoidetaan puutteellisesti, tai pahimmassa tapauksessa he jäävät kokonaan ilman oikeusapua.

Kunnioittavasti,

Suomen Pakolaisapu ry

Annu Lehtinen, toiminnanjohtaja

Lisätiedot:

Kotimaan toiminnan päällikkö Pia Lindfors, 040 564 3251, pia.lindfors@pakolaisapu.fi.

Suomen Pakolaisapu

Suomen Pakolaisapu tukee pakolaisia ja siirtolaisia toimimaan aktiivisesti arjessa ja yhteiskunnassa. Pakolaisapu on kansainvälisen pakolaistyön ja kotoutumisen asiantuntija, jonka tärkein tehtävä on edistää pakolaisten perusoikeuksia.

Pakolaisapu on uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisjärjestö. Järjestö on YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n yhteistyökumppani. Pakolaisapu on perustettu vuonna 1965. Pakolaisavulla on 21 jäsenjärjestöä ja yli 400 henkilöjäsentä.